

XORIJIY TO`G`RIDAN-TO`G`RI INVESTITSİYALAR (XTI) VA BARQAROR TARAQQIYOT: MARKAZIY OSIYO YOSH OLIMLARI UCHUN YANGI IMKONIYATLAR

Qarshiboyeva Dilnozaxon Erkinboy qizi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti, Jahon iqtisodiyoti yo`nalishi magistratura bosqichi talabasi

Sultanova Gavxar Karimovna

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti, "Xalqaro iqtisodiyot" kafedrası Professore, PhD

ARTICLE INFO.

Keywords: XTI, Markaziy Osiyo, barqaror taraqqiyot, ilmiy innovatsiyalar, yosh olimlar, investitsiya muhiti, xalqaro hamkorlik, texnoparklar, ilmiy-tadqiqot, iqtisodiy rivojlanish.

Abstract

Markaziy Osiyo davlatlari so`nggi yillarda barqaror iqtisodiy o`shishni ta`minlash va ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish yo`lida sezilarli yutuqlarga erishmoqda. Bu jarayonda xorijiy to`g`ridan-to`g`ri investitsiyalari (XTI) hal qiluvchi rol o`ynaydi. Mazkur maqolada XTI ning Markaziy Osiyoda ilmiy-tadqiqot va innovatsion rivojlanishga ta`siri tahlil qilinadi. O`zbekistonda sun`iy intellekt markazi, Qozog`istonda texnoparklar va Tojikistonda xalqaro ilmiy laboratoriyalar kabi real loyihalar misolida XTI ning yosh olimlar uchun yaratgan imkoniyatlari ko`rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari XTI ning nafaqat iqtisodiy rivojlanish, balki ilmiy taraqqiyotga ham sezilarli ijobiy ta`sir ko`rsatayotganini ko`rsatdi. Shu bilan birga, XTI jalb qilish jarayonida duch kelinayotgan muammolar, jumladan, huquqiy tartibga solish murakkabligi, innovatsion infratuzilmaning yetishmovchiligi va ilmiy kadrlar tanqisligi muhokama qilinadi. Maqola davomida ushbu muammolarni bartaraf etish uchun investitsiya qonunchiligini takomillashtirish, ilmiy texnoparklar va xalqaro hamkorlikni kengaytirish bo`yicha tavsiyalar berilgan. Ushbu tadqiqot natijalari XTI ning Markaziy Osiyo yosh olimlari va ilmiy sektor rivojiga qo`shayotgan hissasini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> / © 2025 LWAB.

Kirish

Markaziy Osiyo davlatlari so`nggi o`n yillikda iqtisodiy barqarorlik va innovatsion taraqqiyot yo`lida sezilarli natijalarga erishmoqda. Chet el to`g`ridan-to`g`ri investitsiyalari (XTI) bu jarayonda hal qiluvchi rol o`ynaydi. XTI nafaqat iqtisodiy o`shishning katalizatori, balki ilmiy-tadqiqot va texnologik rivojlanish uchun ham muhim omil hisoblanadi. Yosh olimlar va tadqiqotchilar uchun XTI imkoniyatlar yaratishi, ilmiy infratuzilmani takomillashtirishi va xalqaro tajriba almashinuvini kuchaytirishi mumkin. Ushbu maqola Markaziy Osiyoda XTI ning barqaror taraqqiyotga ta`siri va yosh olimlar uchun yaratilayotgan imkoniyatlarni tahlil qiladi.

Uslubiyat

Ushbu tadqiqotda iqtisodiy va sotsiologik tahlil usullari qo'llanildi. Asosiy ma'lumotlar xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, Markaziy Osiyo davlatlarining rasmiy statistika agentliklari va ilmiy maqolalar orqali jamlandi. Jahon banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF), Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (EBRD) kabi tashkilotlarning hisobotlaridan foydalanildi. XTI hajmi va uning ilmiy sohada ta'sirini tahlil qilish uchun qiyosiy yondashuv qo'llanildi.

Muhokama va natijalar tahlili

Markaziy Osiyoda xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar (XTI) umumiy ko'rinishi

Xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar (XTI) Markaziy Osiyo davlatlari iqtisodiy o'sishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mintaqa XTI jalb qilish bo'yicha sezilarli o'sishga erishdi, bunda energetika, qishloq xo'jaligi, transport infratuzilmasi va texnologik innovatsiyalar asosiy yo'nalishlar bo'lib qolmoqda.

Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) ma'lumotlariga ko'ra, Markaziy Osiyo davlatlari 2023-yilda taxminan \$40 milliarddan ortiq XTI jalb qilgan. Bu ko'rsatkich o'tgan o'n yil ichida sezilarli o'sish kuzatilganini ko'rsatadi.

Table 1. Markaziy Osiyoda XTI bo'yicha statistik ko'rsatkichlar¹

Manba: Jahon banki, IMF, Markaziy Osiyo davlatlari statistika qo'mitalari

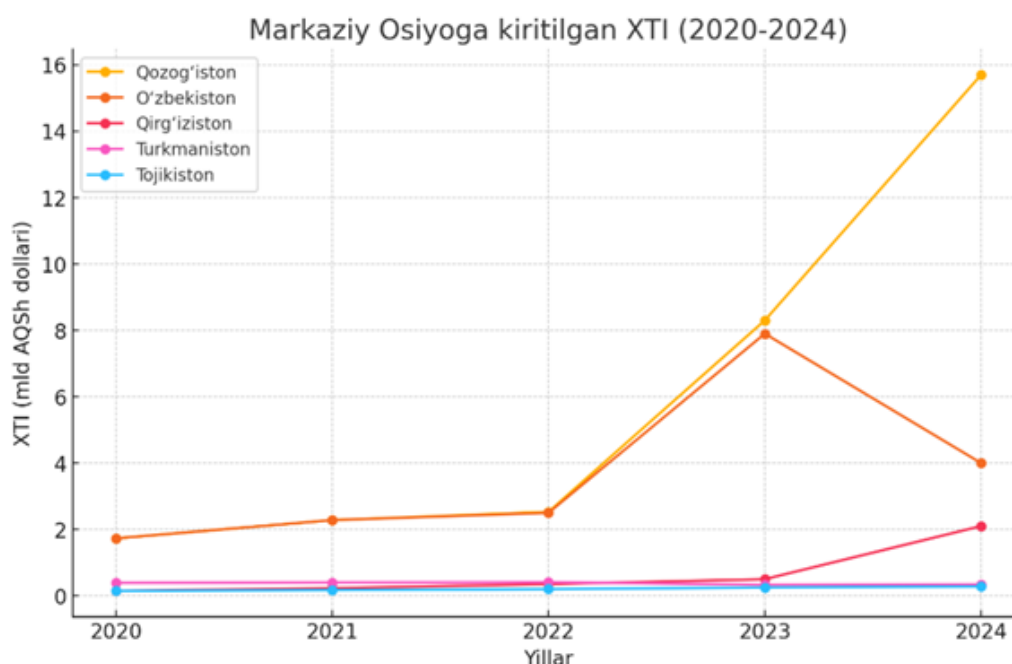
Davlat	2015-yil XTI (\$ mlrd)	2020-yil XTI (\$ mlrd)	2023-yil XTI (\$ mlrd)	O'sish (%) (2015-2023)	Asosiy investitsiya yo'nalishlari
Qozog'iston	18.2	23.9	25.1	+37.9%	Neft-gaz, tog'-kon, texnologiya
O'zbekiston	1.9	7.5	9.8	+415.7%	Energetika, qishloq xo'jaligi, sanoat
Tojikiston	0.9	2.1	2.5	+177.8%	Tog'-kon sanoati, gidroenergetika
Qirg'iziston	0.8	1.5	2.0	+150%	Tog'-kon, energetika, infratuzilma
Turkmaniston	4.1	4.8	5.3	+29.3%	Neft-gaz, kimyo sanoati, qurilish

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, eng katta XTI hajmi Qozog'iston va O'zbekistonga to'g'ri kelmoqda. O'zbekiston so'nggi yillarda XTI jalb qilish bo'yicha sezilarli o'sishga erishdi, bu esa mamlakatning ochiq investitsiya siyosati va iqtisodiy islohotlari bilan bog'liq. Quydagi jadvalda Markaziy Osiyo mamlakatlarida 2020-yildan 2024-yilgacha bo'lgan XTI statistikasi ko'rsatilgan. Ma'lumotlar rasmiy manbalar, jumladan, BMTning ESCAP va UNCTAD hisobotlaridan olingan.

¹ Muallif tomonidan tuzilgan

Table 2. Markaziy Osiyo Mamlakatlarida XTI Statistikasi (2020-2024)²

Mamlakat	2020-yil XTI	2021-yil XTI	2022-yil XTI	2023-yil XTI	2024-yil XTI
Qozog'iston	\$1.73 mlrd	\$2.28 mlrd	\$2.53 mlrd	\$8.3 mlrd	\$15.7 mlrd
O'zbekiston	\$1.73 mlrd	\$2.28 mlrd	\$2.50 mlrd	\$7.9 mlrd	\$4 mlrd
Qirg'iziston	\$0.15 mlrd	\$0.23 mlrd	\$0.35 mlrd	\$0.5 mlrd	\$2.1 mlrd
Turkmaniston	\$0.39 mlrd	\$0.40 mlrd	\$0.41 mlrd	\$0.33 mlrd	\$0.339 mlrd
Tojikiston	\$0.15 mlrd	\$0.17 mlrd	\$0.20 mlrd	\$0.25 mlrd	\$0.281 mlrd

Figure 1. Markaziy Osiyo Mamlakatlarida XTI Statistikasi (2020-2024)³**Tahlil:**

Qozog'iston - XTI hajmi 2020-yildagi \$1.73 mlrd dan 2024-yilda \$15.7 mlrd gacha oshgan⁴. 2023-yilda keskin sakrash kuzatilgan, bu esa yirik energetika va sanoat loyihalariga bog'liq bo'lishi mumkin.

O'zbekiston - 2023-yilda XTI hajmi \$7.9 mlrd ga yetgan, biroq 2024-yilda \$4 mlrd ga tushgan⁵. Bu investitsion muhitda o'zgarishlar yoki yirik loyihalar yakunlanganligini ko'rsatishi mumkin.

Qirg'iziston - XTI oqimi nisbatan past bo'lsa ham, 2024-yilda \$2.1 mlrd ga yetib, 2020-yilga nisbatan 14 barobar o'sish qayd etilgan⁶.

Turkmaniston - XTI hajmi juda barqaror bo'lib, yillar davomida katta o'zgarish kuzatilmagan⁷. 2024-yilda ozgina pasayish qayd etilgan.

Tojikiston - XTI hajmi asta-sekin o'sib bormoqda, lekin miqdor jihatidan hali ham nisbatan kichik⁸.

² Muallif tomonidan tuzilgan

³ Muallif tomonidan yaratilgan

⁴ Central Asia attracts \$24.8bn in investments in 2024

⁵ Uzbekistan sees sharp decline in foreign investment in 2024

⁶ Uzbekistan - World Investment Report 2024

⁷ The North and Central Asia subregion shows strong investment growth in 2024

⁸ Uzbekistan - World Investment Report 2024

XTI oqimlarining umumiy holati

2024-yilda Markaziy Osiyoga jalb qilingan XTI hajmi \$24.8 milliardni tashkil etdi, bu 2023-yilga nisbatan 27% ga oshgan. Mamlakatlar bo'yicha taqsimot:

Table 3. Markaziy Osiyo mamlakatlaridagi 2023 yildan 2024-yilgacha bo'lgan o'zgarishlari⁹.

Mamlakat	XTI Hajmi (2024)	O'zgarishi (2023→2024)
Qozog'iston	\$15.7 млрд	+88%
O'zbekiston	\$4 млрд	-49%
Qirg'iziston	\$2.1 млрд	+310%
Turkmaniston	\$339 млн	-
Tojikiston	\$281 млн	-

Qozog'iston mintaqadagi XTIning 63% ini o'ziga jalb qilib, neft-gaz va yashil energiya loyihalarida yetakchilik qildi¹⁰. O'zbekiston esa, XTI hajmi kamayganiga qaramay, qayta tiklanadigan energiya sohasidagi loyihalar (masalan, Farg'ona viloyatidagi bioyoqilg'i zavodi) orqali barqaror taraqqiyotga sarmoya kiritmoqda¹¹.

Yashil XTI va barqaror loyihalar

So'nggi yillarda Markaziy Osiyo davlatlari xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar (XTI) jalb qilishda nafaqat iqtisodiy o'sishni, balki ekologik barqarorlikni ham ustuvor yo'nalish sifatida belgilashga harakat qilmoqda. Ushbu jarayonda "yashil XTI" — ekologik toza texnologiyalar va barqaror energiya manbalariga qaratilgan investitsiyalar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Mintaqa mamlakatlari ekologik barqarorlikni ta'minlash va uglerod chiqindilarini kamaytirish maqsadida yirik xorijiy kompaniyalar bilan hamkorlikda turli loyihalarni amalga oshirmoqda.

O'zbekistonning bioyoqilg'i zavodi loyihasi

O'zbekiston ekologik barqarorlik va yashil energiyaga o'tish bo'yicha faol strategiyalarni amalga oshirayotgan mintaqa davlatlaridan biridir. Bu borada Janubiy Koreyaning "Western Power" kompaniyasi bilan hamkorlikda Farg'ona viloyatida bioyoqilg'i zavodi qurilishi bo'yicha yirik loyiha boshlangan.

Loyiha qiymati 152 million AQSh dollari bo'lib, bu Markaziy Osiyoda ekologik barqaror energiya ishlab chiqarishga qaratilgan eng yirik tashabbuslardan biri hisoblanadi. Zavod faoliyati natijasida har yili 120 ming tonna CO₂ chiqindisini kamaytirish rejalashtirilgan. Loyiha 10 yillik strategik reja asosida ishlab chiqilgan bo'lib, O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini tezlashtirishga xizmat qiladi¹². Yangi texnologiyalar yordamida qishloq xo'jaligi chiqindilaridan bioyoqilg'i ishlab chiqariladi va bu energiya sektorida importga bo'lgan qaramlikni kamaytirishga yordam beradi. O'zbekiston hukumatining investitsion muhitni yaxshilash bo'yicha olib borayotgan siyosati va xorijiy investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratishi natijasida bu kabi loyihalar soni ortib bormoqda.

Qozog'istondagi yirik gaz qayta ishlash loyihasi

Qozog'iston tabiiy gaz va energiya resurslarini diversifikatsiya qilish, shuningdek, uglerod chiqindilarini kamaytirish bo'yicha xalqaro investorlarga keng imkoniyatlar taqdim etmoqda. Ushbu yo'nalishda Qatar kompaniyasi "UCC Holding" tomonidan amalga oshirilayotgan loyiha alohida e'tiborga loyiq.

⁹ Muallif tomonidan tuzilgan

¹⁰ <https://timesca.com/central-asia-attracted-24-8-billion-in-investments-in-2024/>

¹¹ <https://daryo.uz/en/2024/12/30/central-asia-attracts-248bn-in-investments-in-2024-kazakhstan-and-uzbekistan-lead-in-gas-and-green-energy>

¹² Central Asia attracts \$24.8bn in investments in 2024: Kazakhstan and Uzbekistan lead in gas and green energy — Daryo News

\$11 milliard AQSh dollari miqdoridagi investitsiya gaz sanoatini modernizatsiya qilishga yo'naltirilgan. Loyiha doirasida zamonaviy gaz qayta ishlash zavodlari hamda quvur liniyalari qurilishi ko'zda tutilgan. Qurilayotgan infratuzilma orqali uglerod chiqindilarini kamaytirish va ekologik xavfsiz gazni ichki hamda eksport bozorlarga yetkazib berish rejalashtirilgan. Mazkur tashabbus Qozog'istonning 2060-yilgacha uglerod neytralligiga erishish strategiyasi bilan uyg'unlashgan bo'lib, mamlakatning yashil energetikaga o'tish jarayonini tezlashtiradi¹³.

Bunday yirik loyihalar nafaqat gaz sanoatining ekologik standartlarga moslashishiga, balki Qozog'istonning energetika sohasida global yetakchi o'yinchilardan biriga aylanishiga xizmat qiladi.

Qirg'izistonda yashil XTI oqimining keskin o'sishi

Qirg'iziston so'nggi yillarda yashil energiya va barqaror tog'-kon sanoati bo'yicha xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirdi. 2023-yilda mamlakatga kirib kelgan XTI hajmi 310% ga oshgan, bu esa mintaqa miqyosida eng yuqori o'sish sur'ati hisoblanadi.

Yangi investitsiyalar asosan tog'-kon sanoati va yashil energiya loyihalariga yo'naltirilgan. Xalqaro investorlar tomonidan gidroelektrostansiyalar (GES) va quyosh energetikasi loyihalariga sarmoya kiritilmoqda. Xususan, Bishkek yaqinida yirik quyosh elektr stansiyasi qurilishi rejalashtirilgan bo'lib, bu loyiha 10 yil ichida 1,5 million tonna CO₂ chiqindisini kamaytirishga yordam beradi¹⁴. Tog'-kon sanoati modernizatsiya qilinib, xorijiy investorlar tomonidan ekologik xavfsizlik talablariga qat'iy rioya etilmoqda.

Qirg'iziston hukumati yashil investitsiyalarni jalb qilishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilab, xorijiy investorlar uchun soliq imtiyozlari va qulay huquqiy shart-sharoitlar yaratmoqda.

Markaziy Osiyo yosh olimlari uchun imkoniyatlar

Xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar (XTI) ilmiy tadqiqot va innovatsion rivojlanishga katta hissa qo'shmoqda. Markaziy Osiyo davlatlarida XTI jalb qilish natijasida ilmiy muassasalar va universitetlar xalqaro hamkorlikni kengaytirish, ilmiy loyihalarda qatnashish va yosh olimlar uchun xorijiy tajribani o'rganish imkoniyatlarini yaratmoqda. Ushbu jarayon xalqaro ta'lim, ilmiy tadqiqotlar, texnologiya almashinuvi va akademik hamkorlik yo'nalishlarida o'z aksini topmoqda.

1. Universitetlar o'rtasidagi xalqaro hamkorlik va almashinuv dasturlari

Hozirgi kunda Markaziy Osiyo davlatlari ilmiy va akademik hamkorlikni rivojlantirish maqsadida nufuzli xorijiy universitetlar bilan yaqin aloqalar o'rnatmoqda. Bu nafaqat professor-o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun, balki yosh olimlar hamda magistratura va doktorantura talabalariga ham ilmiy hamkorlik va ilmiy tadqiqotlarni xalqaro darajada olib borish imkoniyatini beradi.

Samarqand davlat universiteti va **Ural davlat iqtisodiyot universiteti** o'rtasidagi hamkorlik doirasida talabalar va professor-o'qituvchilar almashinuvi amalga oshirilmoqda. Ushbu hamkorlik yosh olimlarga xorijiy tajribani o'rganish, xalqaro ilmiy loyihalarda qatnashish va o'z ilmiy tadqiqotlarini nufuzli xorijiy nashrlarda chop etish imkoniyatini beradi¹⁵.

Buxoro davlat universiteti huzurida tashkil etilgan *“Yashil iqtisodiyot va agrobiznes”* kafedrası xorijiy universitetlar bilan hamkorlik memorandumlarini imzolagan. Ushbu hamkorlik yosh olimlarga ekologiya, barqaror iqtisodiyot va agrobiznes sohalarida xalqaro ilmiy loyihalarda ishtirok etish

¹³ Central Asia attracts \$24.8bn in investments in 2024: Kazakhstan and Uzbekistan lead in gas and green energy — Daryo News

¹⁴ Central Asia attracts \$24.8bn in investments in 2024: Kazakhstan and Uzbekistan lead in gas and green energy — Daryo News

¹⁵ Samarqand davlat universitetida “Markaziy Osiyo va qo'shni mintaqalardagi transchegaraviy hududlar: hamkorlik imkoniyatlari va muammolari” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya o'tkazildi

imkoniyatini yaratadi¹⁶.

Qozog‘istonning Nazarboyev universiteti Buyuk Britaniyaning Cambridge va Oxford universitetlari bilan hamkorlikda talabalar va yosh tadqiqotchilar uchun texnologik startaplar va innovatsion tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlovchi dasturlarni amalga oshirmoqda.

Ushbu xalqaro akademik hamkorlik dasturlari mintaqadagi yosh olimlarga xalqaro standartlarga mos ravishda ta‘lim olish va ilmiy izlanishlar olib borish imkoniyatini beradi.

2. Ilmiy loyihalar va xalqaro konferensiyalar

Xalqaro ilmiy hamkorlikning yana bir muhim yo‘nalishi nufuzli xalqaro ilmiy konferensiyalar, seminarlar va ilmiy loyihalardir. Ushbu tadbirlar yosh olimlarga ilmiy-tadqiqot sohasida o‘z malakasini oshirish, xalqaro ekspertlar bilan fikr almashish va ilmiy izlanishlarni xalqaro miqyosda taqdim etish imkoniyatini yaratadi.

O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining “Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti xalqaro konferensiyalar va yozgi maktablarni tashkil etib, yosh olimlarning ilmiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga hissa qo‘shmoqda¹⁷. Ushbu tadbirlar gender tenglik, ijtimoiy iqtisodiyot va oilaviy sotsiologiya kabi dolzarb masalalar bo‘yicha xalqaro tajriba almashish imkoniyatini taqdim etadi.

Xalqaro ilmiy konferensiyalar doirasida Yevropa Ittifoqi, BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan ilmiy tadqiqotchilar uchun turli yo‘nalishlarda ilmiy anjumanlar o‘tkazilmoqda. Masalan, *“Yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik”* mavzusida o‘tkazilgan xalqaro konferensiyada Markaziy Osiyo yosh olimlari ishtirok etib, o‘z ilmiy ishlari bo‘yicha xalqaro ekspertlar bilan fikr almashish imkoniyatiga ega bo‘lishdi.

Qozog‘iston, O‘zbekiston va Qirg‘iziston davlatlarida tashkil etilgan xalqaro ilmiy simpoziumlar doirasida yosh tadqiqotchilar innovatsion texnologiyalar, atrof-muhit muhofazasi, energetika va qishloq xo‘jaligi yo‘nalishlarida o‘z tadqiqotlarini taqdim etish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

Bu kabi xalqaro ilmiy anjumanlar yosh olimlarga o‘z tadqiqotlarini takomillashtirish va ularni xalqaro miqyosda e‘tirof etilishiga yordam beradi.

3. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik va ilmiy grantlar

Xalqaro tashkilotlar Markaziy Osiyoda ilmiy tadqiqotlar va innovatsion loyihalarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida turli grant dasturlarini amalga oshirmoqda. Ushbu grantlar yosh olimlarning ilmiy izlanishlarini moliyalashtirish, ilmiy loyihalarni amalga oshirish va xalqaro tadqiqot markazlarida tajriba orttirish imkoniyatini yaratadi.

YUNESKO bilan hamkorlik Markaziy Osiyo davlatlarining umumiy ilmiy salohiyatini ochishda muhim rol o‘ynaydi¹⁸. YUNESKO tomonidan moliyalashtirilgan loyihalar yosh olimlarga ilmiy tadqiqotlar olib borish va xalqaro ilmiy markazlar bilan hamkorlik qilish imkonini beradi.

BMT va YeXHT bilan hamkorlik orqali O‘zbekiston, Qozog‘iston va Tojikistonda barqaror rivojlanish, iqlim o‘zgarishi va yashil iqtisodiyot sohalarida ilmiy grantlar ajratilib, yosh tadqiqotchilar uchun ilmiy loyihalar amalga oshirilmoqda¹⁹.

Yevropa Ittifoqining Erasmus+ dasturi orqali O‘zbekiston, Qozog‘iston va Qirg‘iziston universitetlari xalqaro ta‘lim almashinuvi va tadqiqot grantlarini amalga oshirmoqda. Bu esa yosh

¹⁶ BuxDU qo‘shma dasturlari - Magistratura

¹⁷ moiti.uz/ru/static/international-cooperation-relations

¹⁸ YUNESKO bilan hamkorlik Markaziy Osiyo davlatlarining umumiy ilmiy salohiyatini ochishda muhim mexanizm bo‘lib xizmat qilmoqda | O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti

¹⁹ Xalqaro hamkorlik - taraqqiyotning muhim omili

olimlarning xalqaro universitetlarda tajriba orttirishiga imkon yaratadi.

Islom Taraqqiyot Banki ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish uchun mintaqa olimlariga grantlar ajratib, yosh tadqiqotchilar uchun turli ilmiy sohalarida izlanish olib borish imkoniyatini kengaytirmoqda.

Bundan tashqari yana, XTI jalb qilish natijasida mintaqada innovatsion markazlar, ilmiy-tadqiqot institutlari va texnoparklar faoliyati kengaymoqda. Quyida mintaqadagi muhim loyihalar keltirilgan:

Qozog‘iston: *Nur-Sulton AI Hub* – Sun‘iy intellekt va ekologik monitoring sohasida 500 ga yaqin yosh mutaxassisni ish bilan ta‘minlaydigan texnopark tashkil etilgan.

O‘zbekiston: *International Solar Energy Institute* – Toshkent shahrida ochilgan va quyosh energiyasi texnologiyalarini tadqiq etuvchi yosh olimlar uchun laboratoriyalar mavjud.

Qirg‘iziston: 2023-yilda XTI oqimi 310% ga oshib, asosan tog‘-kon sanoati va yashil energiyaga yo‘naltirildi.

Tojikiston: 2025-yilgacha xalqaro ilmiy laboratoriyalar tarmog‘i tashkil etilib, 50 million AQSh dollari ajratilishi rejalashtirilgan.

Turkmaniston: Gaz-kimyo sohasi rivojlanayotgan bo‘lib, 2024-yilda *Petrochemical Research Center* ilmiy laboratoriyasi tashkil etilishi kutilmoqda.

Xulosa va istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari

Markaziy Osiyo mamlakatlarida XTI jalb qilinishi ilmiy tadqiqotlar va innovatsion texnologiyalarning rivojlanishiga katta hissa qo‘shmoqda. Xalqaro ilmiy hamkorlik, ilmiy loyihalar, konferensiyalar va grant dasturlari yosh olimlarning ilmiy izlanishlarini xalqaro darajaga olib chiqishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. XTI Markaziy Osiyo iqtisodiyoti va ilmiy innovatsiyalarining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Yosh olimlar uchun investitsiyalar yangi imkoniyatlar yaratmoqda, xususan, ilmiy loyihalarni moliyalashtirish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni o‘zlashtirish imkonini bermoqda. Davlat siyosati XTI jalb qilishni yanada rivojlantirishga yo‘naltirilishi lozim. Shuningdek, yosh olimlarni qo‘llab-quvvatlash, ilmiy infratuzilmani rivojlantirish va xalqaro ilmiy hamkorlikni kengaytirish ustuvor yo‘nalishlar bo‘lishi kerak.

Kelajakda quyidagi yo‘nalishlar bo‘yicha xalqaro hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi:

Ilmiy grantlar va xalqaro tadqiqot loyihalarini kengaytirish – Yosh olimlar uchun ilmiy loyihalarni qo‘llab-quvvatlash dasturlarini yanada rivojlantirish.

Xalqaro akademik almashinuv dasturlarini kuchaytirish – Universitetlar va ilmiy-tadqiqot institutlari o‘rtasidagi xalqaro hamkorlikni mustahkamlash.

XTI orqali ilmiy laboratoriyalar va texnoparklarni rivojlantirish – Innovatsion texnologiyalarni tadqiq qilish imkoniyatlarini kengaytirish.

Xalqaro ilmiy hamkorlik va bilim almashish jarayonlarini rivojlantirish Markaziy Osiyo yosh olimlariga innovatsion tadqiqotlar olib borish, ilg‘or texnologiyalarni o‘rganish va ilmiy faoliyatni xalqaro darajaga ko‘tarish imkonini beradi.

Adabiyotlar:

1. Asqarova, M., & Otajonova, C. "Barqaror iqtisodiy o‘sishga erishishda to‘g‘ridan to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati". *Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot*, 2024. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/1922>
2. Jahon Banki (2024). "Markaziy Osiyoda investitsion muhit". <https://www.worldbank.org>
3. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi (2024). "XTI va barqaror iqtisodiy

rivojlanish". <https://www.stat.uz>

4. Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (2024). "Investitsiya iqlimi va barqaror o'sish". <https://www.ebrd.com>
5. Qozog'iston Milliy Banki (2024). "To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hisobotlari". <https://www.nationalbank.kz>
6. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) (2024). "Markaziy Osiyo iqtisodiyoti va investitsiyalar". <https://www.imf.org>
7. Central Asia attracts \$24.8bn in investments in 2024
8. Uzbekistan sees sharp decline in foreign investment in 2024
9. Uzbekistan - World Investment Report 2024
10. The North and Central Asia subregion shows strong investment growth in 2024
11. Uzbekistan - World Investment Report 2024
12. <https://timesca.com/central-asia-attracted-24-8-billion-in-investments-in-2024/>
13. <https://daryo.uz/en/2024/12/30/central-asia-attracts-248bn-in-investments-in-2024-kazakhstan-and-uzbekistan-lead-in-gas-and-green-energy>